

ПЕРЕДМОВА

Прогрес у розвитку виробничих сил і підняття життєвого рівня у заможних країнах нібито знизив рівень ризиків політичного розвитку як цих країн, так і країн відносно бідних. Цьому мали б сприяти розвал соціалістичного табору і кінець холодної війни. Але на початку XXI століття фінансово-економічна криза, суперництво головних центрів сили, сплеск тероризму призвели до нового витка озброєнь, військово-політичних конфліктів, політичної нестабільності не тільки в традиційно конфліктних регіонах, але й в буцімто «спокійній» Європі, в регіонах, які жорстко контролює США. Це стало показником тощо, що рівень політичних ризиків у світі знизився мало.

Для України розвал соціалістичного табору, а потім і СРСР, не тільки надав шанс стати незалежною державою, але й політично стабільною й економічно квітучою країною. Майже двадцять років незалежності не забезпечили ані політичної стабільності, ані економічного процвітання. Цьому є причини, які частково аналізуються у даній збірці наукових праць.

Головним конфліктогенним фактором в Україні стала нестабільна внутрішня політика, яка визначалася розколотістю політичних еліт (у першу чергу боротьбою фінансово-промислових груп і кланів), неефективністю політичних інститутів держави і органів самоврядування, кризою політичного лідерства, негативними змінами суспільних уявлень про всесильну регулюючу роль ринку. Отже, вносилися корективи в зміст теоретичних проблем політики й економіки, влади і бізнесу. Свій «внесок» в політичну нестабільність робили енергетична і торговельна політика, корупція і регіональна політика, неререформованість судової системи тощо. Політична нестабільність підживлювалася безкінечними черговими і позачерговими виборами, спробами переглянути Конституцію України та найважливіші закони. Фактори внутрішньої політичної нестабільності множилися.

Другою стороною зростання політичних ризиків в Україні стали зовнішня політика і безпека держави у світлі вибору «Схід — Захід». Пошук «нового світопорядку» на принципах багаточентрованості неминуче привів до посилення конкуренції між різними світовими центрами сили. В цю конкуренцію закладаються

глобальні політичні, економічні, ідеологічні і військові інтереси цих центрів сил, у першу чергу США, Росії, Китаю, Європейського Союзу.

По-новому ставиться проблема нерозповсюдження зброї масового знищення (ЗМЗ). З одного боку, Рада Безпеки ООН здійснює деякі заходи, щоб такі країни, як Іран, Північна Корея та Ірак, не мали ЗМЗ (США навіть розв'язала війну з Іраком з цього приводу, хоча Ірак, як доведено тепер, ЗМЗ не мав). З іншого — такі країни, як Ізраїль, Пакистан, Індія, отримали «дозвіл» на володіння ядерною зброєю під різними приводами.

У новому глобальному протистоянні центрів сили Україні не легко обрати свою позицію, особливо за умов, коли державні кордони між Україною і Росією до цього часу остаточно не делімітовані.

Одним з факторів зростання політичних ризиків є не тільки політична невизначеність української еліти і влади, але й ціннісна розколоти́сть країни, яка відображається у голові кожного громадянина держави.

У збірці розглянуто більше проблем, ніж ті, на які ми звернули увагу, і які, на нашу думку, є найгострішими в дискусіях суспільствознавців. Редакційна колегія не завжди поділяє думку авторів, але поважає позиції, які виходять з ґрунтовного наукового аналізу. В основу збірки покладені матеріали «круглого столу», який відбувся в Інституті політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України в липні 2008 року.

Член-кореспондент НАН України

Ю.А. Левенець

Член-кореспондент НАН України

М.І. Михальченко